

Economia, ciència o creença?

El senyor Mankiw s'ha cobert de glòria i s'ha quedat ben a gust amb un dels seus darrers articles, *El Macroeconomista com Científic i Enginyer*¹, on reconeix que potser la ciència econòmica sí que s'ha excedit en el seu nivell de formalització matemàtica oblidant-se dels problemes reals i de les mesures de política econòmica. Al llarg de l'article planteja la distinció entre la figura del científic, o l'economia com a ciència formal, i la de l'enginyer, o la part de l'economia (política) que s'encarregaria de solucionar problemes de les variables macroeconòmiques com són la inflació, l'atur, el creixement econòmic, els cicles econòmics (o de comerç) i la política fiscal i monetària.

Hi ha doncs, segons Mankiw, “dos tipus de macroeconomistes; aquells qui entenen el camp com un tipus d'enginyeria i aquells a qui agradaria que fos més com una ciència. Els enginyers són *problem-solvers*. Per contra, la meta dels científics és entendre com funciona el món”. Aquest darrer objectiu ha estat un clar fracàs fàcilment demostrable assistint a qualsevol classe de macroeconomia. Com veurem més endavant l'aplicació de la teoria neoclàssica a la macroeconomia s'ha basat en la introducció dels fonaments de la microeconomia sorgits de la tradició marginalista. La simplicitat dels models establerts per aconseguir el model micro d'equilibri general allunyen qualsevol intenció descriptiva del món real. Així doncs, un cop analitzem la teoria macroeconòmica observem dificultats en “entendre com funciona el món”. Mankiw reconeix que, “aquestes eines i principis han estat lentes en trobar la seva aplicació”.

Breu història de la Macroeconomia. Des de la Teoria General de Keynes (1936) fins a la Nova Síntesi

L'assaig presenta l'evolució de la macroeconomia a partir de les tres onades de keynesians, i posteriors neokeynesians, i les tres onades de neoclàssics, per acabar amb la (de)generació de la síntesi neoclàssica fins a l'actual nova síntesi. Tot aquest ball d'autors i teories posa de relleu la inestabilitat i els dubtes que hi ha al voltant de la teoria econòmica ortodoxa, moltes vegades protagonitzant discussions i baralles gens dignes del rigor científic amb el que s'omplen la boca.

El naixement de la macroeconomia va ser La Teoria General de Keynes el 1936. Un any després, Hicks publicà l'article que va donar lloc al model IS-LM que encara avui dia s'imparteix als cursos de macroeconomia. Aquest article ha estat molt controvertit al llarg de tot aquest temps. Per una banda, Mankiw, en el seu article, i la resta del *mainstream* acadèmic, com és sabut, li atribueixen el model a Hicks. A més a més, mentre Mankiw considera que: “en aquest model roman la interpretació de Keynes simplificada que s'ofereix en els textos de macroeconomia més àmpliament utilitzats”, els autors purament keynesians i el mateix Keynes en el seu dia, hi van defugir. Quan se li va preguntar, anys després, al propi Hicks sobre el famós model, “en una entrevista de 1986, Hicks confessaria a Klamer que: *aquelles dues corbes (del model IS-LM) no lliguen. Una prové d'un equilibri de fluxes (la IS), l'altra d'un equilibri d'estocs (la*

¹ Mankiw, N. Gregory. 2006. “The Macroeconomists as Scientist and Engineer”. *NBER Working Papers*. Juny. <http://www.nber.org/papers/w12349>

LM). *No pinten res juntes en un mateix gràfic*². Tot i això, el model IS-LM es segueix explicant als primers cursos de macro i el FMI l'ha estat utilitzant per dissenyar els seus programes d'estabilització per països en vies de desenvolupament.

La primera onada de neoclàssics durant la segona meitat del segle XX, foren els monetaristes amb Milton Friedman al capdavant, als anys 60. Criticaren la funció de consum keynesiana i el petit impacte de la política fiscal, donant importància als agregats monetaris i als objectius sobre inflació. Establiren que el dilema entre inflació i atur no es complia en el llarg termini i suggeriren el mecanisme de la il·lusió monetària donant peu a tot el desenvolupament de les expectatives. La segona onada la protagonitzà la teoria de les expectatives racionals amb Lucas (1976) estenent els arguments de Friedman i els *chicago boys*. La tercera onada d'economistes neoclàssics *moderns* fou la teoria del cicle de negoci real de Kydland, Prescott, Long i Plosser als anys 80; com les teories de Lucas i Friedman, aquestes giraren al voltant del supòsit d'ajustos instantanis de preus per buidar mercats, absolutament diferents de les teories keynesianes.

El resultat d'això, afirma Mankiw, és que “el camp de la macroeconomia va esdevenir cada vegada més rigorós i proper a les eines de la microeconomia com és la teoria de l'equilibri general d'Arrow-Debreu. Sargent i Lucas van escriure sobre com aquests prototips de models futurs eren millors, la superació que tot això suposava respecte les recomanacions keynesianes i com servirien per formular polítiques econòmiques en pocs anys”. Els científics van creure que, amb el model IS-LM i les millores implantades fins aconseguir aquesta Síntesi Neoclàssica, ja tenien la vareta màgica amb la que dotar de rigor científic a la macroeconomia *útil dels enginyers*, alhora que trobarien solucions més acurades als problemes econòmics reals.

Oposadament a aquesta tendència, explica Mankiw, els economistes propers a Keynes desconfiaven dels fonaments micro. Klein declarà que “aquests models econòmics nous construïts matemàticament estan poc relacionats amb el comportament dels individus, les famílies o les empreses que deuen formar la base de tota teoria de comportament econòmic”. Els keynesians *nord-americans* (Samuelson, Modigliani i Tobin) van reconciliar aquestes visions amb la *Síntesi neoclàssica-keynesiana*. Creien que Smith y Marshall no s'equivocaven en el llarg termini però que la mà invisible podia “paralitzar-se” en el curt termini descrit per Keynes.

La primera onada de neokeynesians als anys 70 (Barro, Grossman, Malinvaud) van treballar el desequilibri general on els mercats no es buidaven. Respectaven les premisses keynesianes que expliquen les recessions provocades per insuficiències en la demanda i el cicle viciós a través del qual, l'atur augmenta davant demandes de treball insuficients provocades per dificultats de les empreses en col·locar la sobreproducció i la demanda de productes és inadequada perquè molts consumidors estan aturats. La segona onada va explorar si el concepte d'expectatives racionals podia utilitzar-se en models sense el supòsit de mercats buidats en l'equilibri. La tercera onada, basan-se en la idea keynesiana de que els salaris i preus no s'ajusten als valors d'equilibri on els mercats es buiden, desenvoluparen diverses hipòtesis com els *costos de menú*, els *salaries d'eficiència* i el *poder de mercat* de les empreses. Mankiw creu que els

² Barbé, Lluís. 2004. “La “Semana” Vital de John Hicks (1904-1989)”. *Cuadernos de Información Económica*. núm 182.

economistes de les tres onades van ser coherents amb els fonaments de microeconomia a l'hora que consideraven la fallada de la mà invisible en el curt termini pel que fa al fenomen macro. Els neokeynesians es van inclinar més per esdevenir *enginyers*, en el sentit de l'article d'en Mankiw, que no pas els economistes que treballaren a partir de la tradició neoclàssica, que serien més aviat científistes.

Arribats aquí, la disputa està servida. Quina de les dues escoles té "raó"? Potser no ho sabem, o potser ho sabem massa bé i fa por reconèixer depèn què. Sobre el que no hi ha dubte, no només des de l'economia crítica, sinó també basant-se en opinions de certs economistes ortodoxos, és que les assumpcions són, com anotà Solow!, "tontament restrictives". *Recordo haver llegit, deia Solow, que encara no s'explica com les girafes s'ho fan per bombejar la sang necessària coll amunt cap al cap, però seria fort imaginar que algú pugui, per tant, concloure, que les girafes no tenen el coll llarg.* Anys després Lucas va contestar: *no crec que Solow hagi intentat mai pensar en aquests plantejaments (neoclàssics) a part de fent bromes.* Seguint en el la línia d'aquesta discussió pueril, Solow afegí: *suposem que algú s'asseu ara mateix davant nostre i ens anuncia que és Napoleó Bonaparte. La última cosa que vull fer es embolicar-me en una discussió tècnica sobre els calvaris tàctics de la batalla d'Austerlitz. Si fem això, estem entrant tàcitament dins del joc que aquesta persona és realment Napoleó Bonaparte.* No cal que apunti lo penós que em sembla el nivell del debat on el rigor científic no crec que es tingui gaire en compte. Recordo per a qui ho hagi oblidat que aquests senyors foren guardonats amb el premi nobel.

La Nova Síntesi, que estudiem a la facultat a les quatre assignatures de macroeconomia, agafa eines de la teoria d'equilibri general dinàmic; les preferències, les restriccions i l'optimització són el punt de partida, i l'anàlisi es construeix sobre els fonaments microeconòmics, que s'estudien en unes altres quatre assignatures. Del model neokeynesià, pren les rigideses nominals i les utilitza per explicar perquè la política monetària té efectes reals en el curt termini. Mankiw reconeix que, "els neoclàssics prometen més del que poden donar. El seu objectiu fou reemplaçar la teoria keynesiana per models amb mercats buidats que puguin ésser convincents empíricament i que serveixin per a analitzar polítiques. Aquest moviment, però, ha fracassat."

Mentre que la majoria d'estudiants d'economia no ens assabentem de gaire, els que estan interessats en seguir els seus estudis en economia decideixen centrar-se en camps propers a les matemàtiques o l'econometria, o bé acceptar el model microeconòmic ortodox per evitar així mals de cap, però en pocs casos es prefereix fer carrera en l'economia política, camp reservat als tecnòcrates allunyats de la torre de marfil acadèmica. Així doncs l'economia dels països la dirigeixen polítics amb interessos populistes i electoralistes depenent del signe del seu partit; o bé, institucions econòmiques supranacionals (FMI, BM, UE, BCE) massa influenciades per l'ortodoxia acadèmica que persegueix, com veiem a la facultat, fórmules màgiques per arreglar problemes que creuen universals i ahistòrics, sense considerar les característiques concretes de les realitats dels països on s'apliquen.

La religió és una qüestió de fe

"Si Deu posà els macroeconomistes a la terra per solucionar problemes pràctics, llavors San Pere els jutjarà finalment per les seves contribucions a l'economia aplicada. Cal preguntar: els avanços en la ciència macroeconòmica han influït en com la política

econòmica es analitzada i discutida entre els economistes professionals involucrats en el procés d'aplicar-la? La resposta, tant des dels neoclàssics com des dels neokeynesians, és que l'impacte sobre les polítiques econòmiques i la seva aplicació ha estat proper a zero." Això no ho diu cap autor crític ni cap economista radical, aquesta pregunta no la planteja cap anticapitalista amb tesis marxistes ni cap gurú antiglobalització. Això ho diu el senyor N.G.Mankiw, autor del manual de macroeconomia ortodoxa més venut de la història i que els estudiants hem hagut de patir. El manual d'en Mankiw mereixeria un article a part. Per a l'ampli ventall de l'economia crítica no és més que una "novel·la" lleugera i fàcil d'entendre que intenta fer passar per catecisme les "grans veritats" de l'economia.

Mankiw no acaba aquí la seva metamorfosi espontània i esporàdica. Quan sembla que li resta dramatisme a l'assumpte dient que hi ha hagut dues contribucions acadèmiques que han provocat canvis institucionals en l'economia, com són, per una banda, la creixent independència dels bancs centrals, i per l'altre, l'adopció d'objectius centrats en moderar la inflació, acaba conclouent que això no ha estat tant important. Aporta un estudi on es redueix la influència dels canvis institucionals en la política monetària i on es demostra que l'adopció d'una inflació moderada com a objectiu primer no ajuda a explicar les taxes d'inflació estables que s'han donat darrerament, tant a la zona euro com als Estats Units. L'explicació final sobre l'estabilitat de la inflació, és doncs, que l'economia no ha estat sotmesa a xocs de l'oferta prou grans des dels anys 70. L'evidència, finalment mostra, que l'obsessió per controlar la inflació no és un prerrequisit d'una bona política monetària.

Pel que fa a la política fiscal, el panorama no és gaire més esperançador. Es segueix una lògica igualment perversa. Mankiw es centra en la política fiscal dels Estats Units en les darreres dues legislacions, amb Bush al capdavant i les retallades d'impostos com bandera insígnia. Diu, justificant les polítiques econòmiques de Bush, que "l'objectiu final és consistent amb la ben establerta literatura en finances públiques". És curiós que, la literatura econòmica que posava en dubte unes pàgines abans, ara li serveix com a referent. No seria millor observar la realitat socio-econòmica que s'en deriva d'aquestes polítiques? Pot no ser consistent amb les teories acadèmiques però podria ser la verdadera referència a seguir.

Bush presenta una gran explicació sobre la retallada d'impostos en la seva política fiscal. "*Quan la gent té més diners, els poden gastar en béns i serveis. I a la nostra societat, quan la gent demanda un bé o servei addicional, algú produirà el bé o servei. I quan algú produeix aquest bé o servei, vol dir que algú és més a prop de trobar un treball*". Davant del que qualsevol estudiant amb dos dits de front veuria un simplisme aberrant, Mankiw interpreta que es segueix "una lògica essencialment keynesiana", conclusió, la de Mankiw, simplista en si mateixa, donat que defineix com keynesiana una política fiscal on no es planteja el paper del deute públic com a motor de la demanda, ni pren en consideració la possibilitat d'intervenir certs serveis i fer-los públics, quelcom que seria més proper a la "lògica keynesiana", pròpia dels estats de benestar. De totes maneres, Mankiw acaba reconeixent que la *ciència macroeconòmica* i la seva evolució en les darreres dècades ha tingut un impacte molt minso en l'anàlisi pràctica de la política fiscal i monetària. A més a més, reconeix que això no ha estat motivat per una possible ignorància de les innovacions en macroeconomia per part dels economistes de l'arena política (és més, la Reserva Federal i el Council of Economic Advisers, anota Mankiw, té els millors Ph.D.'s o doctorats en economia del país) sinó

que les investigacions en macroeconomia no s'estan aplicant a les polítiques econòmiques perquè s'ha fet evident que no aconsegueixen els seus propòsits. Han triomfat com a ciència formal, però no han contribuït en la resolució pràctica de problemes.

Arribats a aquest punt, jo em pregunto humilment, des de la ignorància: Per a què serveix un descobriment científic o una ciència sencera si no és capaç d'explicar o descriure la realitat, ni és capaç d'arreglar problemes o millorar situacions? Per a què serviria trobar la vacuna d'una malaltia que no existeix? Es curiós, si seguirem la lògica del mercat on només el producte més competitiu és el que sobreviu, i si seguirem la lògica capitalista on gairebé tot deuria estar regulat pel mercat, doncs els macroeconomistes tancarien la seva producció de teories i models ineficients. Cap país ni institució econòmica voldria comprar models que no aconsegueixen el seu propòsit.

Així doncs, la teoria econòmica ortodoxa és quelcom semblant a una religió. Creure-se-la o no, és una qüestió de fe. El problema però, és que jo volia estudiar economia, no teologia.